

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת בבא מציעא - דף ק"ז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

דקדוק במידות ושיעורי חז"ל

בבית ועליה של שניים שנפלו הבית והעליה ושניהם אינם רוצים לבנות, לדעת רבי נתן, תחתון מקבל 2/3 בקרקע, ועליון מקבל 1/3. ביאר רבה נפסוק כשיטת רבי נתן שדיין הוא וירד לעומק הדין. וסבר שימי קיום בית שיש על גביו עליה פחותים בשיש. כך ביאר רש"י.

ברבינו ברוך ועוד ביאר ששווי ערך בית שיש על גביו עליה פחות בערכו בשליש. בערוך בערך "פסד", מובא כדברי רש"י שאם נבדוק בית מסויים שעומד לשש שנים, כאשר יש עליו עליה יעמוד על תילו רק ארבע שנים. ומבואר בדברי הגמ' שרבי נתן שהיה אב"ד (כפי שציין רש"י לגמ' בהריות ג, ב) ירד לעומק הדין וכך קבע. בביאור רב האי גאון כתב, שדברים בסגנון זה מסורים לבי"ד להעריך ולשום, שכך היא חכמתם.

ונסה קצת ללמוד את קביעתם החכמים בשיעורים ומידות חז"ל, שכך הם נקבעו להלכה ותו לא. האם הם קביעה מחמת לא פלוג, היינו נתנו שיעור שכך הוא הדין להתנהג ע"פ ההלכה הצרופה, או שהדבר נעשה מחמת מציאות הענין. וכמובן שביננו זה ח"ו מלשנות את הידוע ונסה לצטט ולהביא מהקדמונים כפי דבריהם בלא שינוי בקודש.

בהקדמה, בסוגיית הש"ס בסוכה (ח, א) דנו לגבי שיעור סוכה געולה וכו', אמרה הגמ' כלל, שאלכסון מרובע בהשוואה למעגל, הוא יותר מהפער במכלול ההיקף בין מעגל לריבוע. ע"ז הביאה הגמ' את הכלל "כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסון". כלומר כל ריבוע אלכסונו גדול יותר 2/5. שואלים תוס' (ד"ה כל אמתא) שע"פ חשבון, אם נכניס בריבוע עוד ריבוע קטן בחצי, ויעמוד באלכסון וכו' יצא שכאן האלכסון יהיה יותר קטן.

האם חז"ל בהלכות השיעורים לפעמים אמרו לנו שיעורים לא כ"כ מדויקים. כדי שנוכל לחשב יותר בקלות או משום מה הסתירו מאיתנו את הפרטים הקטנים מחמת סיבות מסוימות.

בגמ' במסכת ר"ה (יג, א) תבואה שנקצרה לפני חג האסיף, בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וכו'. שאל רב ירמיה את רב זירא, האם רבנן יכולים להבחין ולדעת בין שליש בידול, יותר או פחות, הרי זה דבר דק שאינו ניתן להבחנה בעין. אמר לו רב זירא אל תפקפק בדברי חכמים, "כל מידות חכמים כן הוא, ארבעים סאה הוא טובל ארבעים חסר קורטוב אינו טובל וכו'. ואומרת הגמ' שבאמת רב ירמיה חזר בו כי חכמים היו בקיאים בכל המידות, דק עד אין נבדק.

בנושא זה של עיבור השנה וחישוב התקופות (עסקנו בזה בהרחבה בעיונים על הדף עירובין נ. ובקצרה לעיל ב"מ קו) יש הבדל בין חישובו של שמואל בתקופות השנה, לבין חישובו של רב אדא. והבאנו מהכוזרי השני (ויכוח חמישי, קטו) שלמעשה בחלק מהדברים ההכרעה החשובה ובחלק כרב אדא, ואין אפשר להבין זאת הרי לכאורה לפי שמואל חישובו לא מדויק כדברי רב אדא. הביאור הוא, שבדאי אין שמואל ידע את חשבוננו של רב אדא, שבדאי הוא יותר מדויק. אלא היות ולאנשים קשה לחשב את הזמנים הקטנים ושברי השניות וכו' לכן נתן שמואל כללים ברורים וקלים לחישוב, בזה אנו משתמשים בדברים הנוגעים לכל יחיד ויחיד, כברכת חמה או אמירת ותן טל ומטר בחול' שתחילת האמירה היא ע"פ חשבון התקופה. מאידך, עיבור השנים שזה דבר המסור לבי"ד בלבד בו אנו משתמשים בדיקו יתר כחשבוננו של רב אדא. כלומר יש פעמים ולחז"ל היה ענין להשמיט את הדיוק בעברוננו.

במ"ב, בבה"ל (ס' תכז) נקט שחישובים דקים שאין בהם נפק"מ עכשו בחשבון התקופות בין כה יפתרו במהרה שנחזור לקדש ע"פ ראייה בביאת גואל צדק בב"א.

מאידך, בדבריו בשעה"צ (ס' שעב אות יח) מביא את הרמב"ם שכתב, שגם בשיעור של היקף שאמרו שבכל דבר שיש ברוחבו טפח יש הקיפו ג' טפחים, אינו בדקדוק כי יש מעט יותר. אומר השעה"צ "שאינו לדקדק בזה יותר, כי סמכו חכמים על אלו השיעורים על הענינים שבתורה כי קשה לצמצם העודף ואולי היה מקובל להם מסיני שיש לסמוך על השיעורים האלו אף בשיעורי תורה ובדאי שבדברים דרבנן יש לסמוך על זה". עכ"ל.

כלומר דעת המ"ב שאף שיש דברים שנראים כלא מדויקים, כך היה קיים להם לחז"ל, שכך צריך לנהוג. ואפילו בדברים דאורייתא נראה שיש לסמוך על השיעורים האלו, כי ההלכה למשה מסיני של שיעורים אמרה תחזיק את השיעורים האלו להלכה אף שיש בהם אי אילו דיוקים לכאור'. (ועי' בתשב"ץ ס' קסה)

ולהשלמת הנושא נביא את דברי החינוך (מצוה רנח שלא להונות במדות) הוא מביא את הסוגיא שלנו ואת כלליה וכו' וכותב ע"ז "שלא אמרו זכרונם לברכה על הכיוון הנמור כי אם בקירוב ולכן אל תסמוך בזה חלוקת הדברים בין בני אדם" מובאר לא כמו במ"ב לעיל, אלא דעת החינוך שבאמת בני אדם צריך להחמיר ולא לסמוך על ה"בדיקו" של השיעור.

וממשיך, "ואל תתמה, איך יכתבו דבר בלתי מכוון והם אנשי אמת אשר אלקים

נצב בעדתם. כי הם לא נצרכו אל החשבונות כי אם בחשבון תחומי שבת או בזריעת כלאיים ונטיעתם וכיוצ"ב, ובזה מה שלא כיוונו בו מביא אותנו לידיו חומר, ואינו מזיק לשום אדם בממונו. ואע"פ כן העידו ברוב מקומות אלו שאין החשבון מדוקדק שם שאמרו בכל מקום ומקום כפי הראוי בו היינו דלא דק, ולחומר לא דק."

מבאר מדבריו שתמיד יש ללכת לחומר יש פעמים שחז"ל אמרו שצריך להחמיר עד שיהיה השיעור בודאי ויש פעמים שמצד עצמו הענין יהיה לחומר.

סיכום הדף

נושא היום: התחייבויות בעל הבית לבעל העליה ולהפך

הסתפק רבי אבא בר ממל, כאשר נשברה תקרת העליה וירד השוכר לדור בבית, **האם דר לבלדו**, או שניהם דרים ביחד שטוען המשכיר לא השכרתי לך עליה ע"מ שתוציא אותי מביתי. **אם נאמר ששניהם דרים**, האם משתמש **בפתח הרגיל** של הבית שטוען השוכר קיבלתי על עצמי להיכנס לביתי דרך עליה אבל לא דרך עליה וירידה. **אז נכנס ויוצא דרך פתח העליה** שטוען המשכיר כפי שנכנסת דרך עליה אף עתה תכנס דרך עליה. **אך נקבל את טענת השוכר** שלא קיבל על עצמו עליה וירידה, מה יהיה הדין בב' עליות, כאשר שכר את העליונה ונשברה העליונה, השוכר דר בתחתונה, **מה הדין** כאשר נשברה התחתונה האם המשכיר יוכל לומר לו שיגור בעליונה מכיון שקיבל על עצמו שם עליה, ועתה יצטרך לעלות ב' קומות **אז** שדר בבית כיון שלא קיבל על עצמו לגור בב' קומות. **תקו**.

כמבואר במשנה דעת רבי יוסי, שהתחתון נתן את התקרה והעליון את המעזיבה, **לדעת רבי יוסי בר חנינא** תקרה הכוונה עצים קלועים כחצלת. **לדעת סטיני בשם ר"ל**, עצים העשויים מעץ ארז, **ומבאר הגמ'** שלא נחלקו אלא כל אחד ביאר כפי מנהג מקומו.

ב' דיירים בבית ובעליה, התקלקלה הרצפה שבין הקומות ומים טפטפו למטה, **לרבי חיא בר אבא** עליון מתקן, **לרבי אלעי משום רבי חיא ברבי יוסי**, תחתון מתקן. **והסימן "יוסף הורד מצרימה"** היינו, רבי חיא ברבי יוסי אמר **תחתון רצו לתלות** במחלוקת רבנן ורבי יוסי במשנה, **רבי יוסי אמר במשנה** שעליון מתקן את המעזיבה, שסבר על הניזק להרחיק את עצמו, **כך** סבר רבי חיא בר אבא. **ורבנן סברו במשנה** שתחתון מתקן סברו על המזיק להרחיק את עצמו **וכך** סבר רבי עילאי בשם רבי חיא ברבי יוסי. **זוחה הגמ'** שבדין **הרחקת ניזקין** למדנו שרבנן ורבי יוסי סברו **להפך**, **זעת רבנן** שעל המזיק להרחיק את עצמו ולכן מרחיקים את האילן מהבור וכו' וכאשר קדם הבור לאילן עוקר את האילן. **ורבי יוסי סבר** על הניזק להרחיק את עצמו ולכן אף בקדם הבור לא קוצץ. **לכן מעמיצה הגמ'** שנחלקו במחלוקת המבוארת בבא בתרא, **שרבי חיא** סבר כרבנן. **ורבי אלעי** סבר כרבי יוסי, **ואמנם** אמר רבי יוסי ב"גיריה דיליה" היינו היזק ממשי שדומה לחץ שעל המזיק להרחיק את עצמו, **אך ברבנן של הדין** מוזכר שאין המים מזיקים בצורה ישירה, אלא נשפך על הרצפה ואח"כ ממשיך להיזק.

ובמשנה שלנו בדין תיקון התקרה והמעזיבה, **נחלקו רבנן ורבי יוסי** בהגדרת התקרה והמעזיבה, **רבנן סברו** התחתון העמיד עליה למגורים והמעזיבה מחזיקה את התקרה שתייה נוחה לשימוש לכן מוטל על התחתון החיוב. **ורבי יוסי סבר** שתפקיד המעזיבה רק לעשות את הרצפה חלקה מגומות, לכן מוטל על העליון.

בית והעליה השייכים לשני בני אדם, **ונפלו** הבית והעליה. **אם בעל הבית** אינו מעוניין לבנות, **בונה בעל העליה** בית ודר שם עד שישלם לו בעל הבית הוצאות. **לדעת רבי יוחנן**, בעל העליה דר בביתו וצריך לשלם לו דמי שכירות. **אלא** בונה עליה ובית שיהיו ראויים לשימוש, ודר בבית עד שישלם לו שכר הוצאות, ואין חייב דמי שכירות על הדיור בבית כיון שעתה אין הוא צריך דיור הבית שהרי יש לו אפשרות לדור בעליה.

אמר ר"וח"ב בג' מקומות אמר רבי יהודה **"אסור לאדם שיהנה ממון חברו"**. א. דעת רבי יהודה בשונה שאמר רבי יוחנן על העליה והתחתון בדימי שכירות לבעל הבית. **ב. הגמ'**, אולי טעמו של רבי יהודה משום שיש נזק לבעל הבית בהשחרת הכתלים. **ג. אוקן** ששינה בצביעת הצמר, **לדעת ר"מ** אוקן קנה את הצמר ונתן לבעל הצמר דמי הצמר בלבד. **לדעת רבי יהודה**, ידו של האוקן את התחתונה אם השבח יותר, משלם לו דמי הוצאות. אם ההוצאות יותר משלם לו שבת. **התחתונה הגמ'**, אולי טעמו משום הכלל של המשנה ידו על התחתונה. **ג.** אדם שפרע חלק מהחוב, והשלישו את השטר ביד אדם אחר, ואמר הלווה לשליש אם אני לא משיב את כל החוב עד זמן מסויים, תן את השטר למלווה ויכול לגבות את כל החוב. **לדעת רבי יוסי**, יכול השליש לתת למלווה. **לדעת רבי יהודה**, לא יתן. **זוחה הגמ'**, אולי טעמו של רבי יהודה משום, שאסמכתא לא קניא.

אם רוצה בעל הבית לשנות לטובה שומעים לו, היינו במקום אבני גזית לבנות בגויל, שומעים לו. **ולהפך** לא וכד'. הוא הדין לגבי תקרה וכל להשביח וכל הפחית בחוזק. **וכן למעט חלונות** יכול לייב שקר במיעוט חלונות חזק יותר. **להביא** את הקירות לא יכול כיון שטוען בעל העליה שאינו מעוניין לעלות גבוה יותר. **אם רוצה בעל העליה לשנות**, כאשר לא מזיק לבעל הבית יכול לשנות, היינו אם יעשה כותל או תקרה כבדים יותר אף שהם חזקים אולם יכבידו על קירות הבית ואין שומעים לו. **ולכן** אם ירצה למעט בחלונות שזה יכביד על הבית אין שומעים לו. **למעט** טובנה העליה יכול ולא להרבות.

אם שניהם אינם רוצים לבנות (עי' רש"י ותוס') **לדעת רבי נתן**, תחתון מקבל 2/3 בקרקע, ועליון מקבל 1/3. **לדעת אחרים**, תחתון 3/4, ועליון 1/4. **אמר רבה** נפסוק כשיטת רבי נתן שדיין הוא וירד לעומק הדין. **וסבר** שימי קיום בית שיש על גביו עליה פחותים בשליש.